

קול צופיד

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בהר - תש"ס - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : בהר

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תש"ס.

קטן שהגדיל בתוך ימי הספירה

כי לי הארץ

השבוע נקרא בפרשה "והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ" (פרקת בהר כה, כג). אומר רש"י "כי לי הארץ": "אל תרע עינד בה שאינה שלך".

כשאדם חושב שהארץ אינה של הקב"ה אלא שלו, אז הוא עושה בארץ ישראל כרצונו, מוכר אותה לצמיתות, מחלק אותה ומבתר אותה. והוא גם לא חס על אותם האנשים שנפצעים מהנשק שאנחנו מסרנו לגויים. ויורים מאותו חלק שמסרו להם והיה בתחילה בשליטתנו.

על כן בתחילת השיעור אנחנו נברך את כל החיילים הפצועים, שהאויב ירה עליהם היום ופצעם וכן האזרחים שנפצעו, שהקב"ה ישלח להם רפואה שלמה ברמ"ח אבריהם ובשס"ה גדיהם, ויברך את הצבא שיעמוד בעוז ובגבורה ולא יחתו ולא יחששו משום דבר, הקב"ה יהיה עמם וישמור צאתם ובואם לחיים טובים ולשלום מעתה ועד עולם, אמן.

ולא לה שלא יודעים לשמור על הארץ אומר הקב"ה: "ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ" (שם כד). צריכים לגאול את הארץ ולהכניס עוד יותר ויותר חלקים של א"י לתוך גבולות א"י, ולשלוט בהם ולא לחלק ולתת אותה לאחרים. ארץ שנשפך דמם של חיילי ישראל לכובשה. ובעזרת ה' נכבשה בקלות לא נניחנה לאחרים. ושהקב"ה יפר עצתם ויקלקל מחשבותם כן יה"ר. ונראה אנחנו עין בעין בשוב ה' ציון ונזכה לגאולה השלימה בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן.

קרוב פסח שני לעתיד לבא

כותב הרב חיד"א בספרו יוסף אומץ (סי' ו) כי ישבו פעם רבנים בתקופה הזו בין פסח ראשון לפסח שני (ביום שישי הקרוב חל פסח שני) ויה"ר שיתקיים בנו למעשה אותו הדיון שדנו. "נכנסו בעלי תריסין לביהמ"ד.... ונזרקה מפייהם חקירה, אחת והיא. אם יואיל אלוך ברחמיו וישלח לנו משיחנו בימים האלו ובזמן הזה בין פסח ראשון לשני מהו שנתחייב להקריב את קרבן הפסח בשני" ואח"כ המשיכו לחקור אם כן נתחייב האם כולל גם חיוב לנשים, האם גם לאנשי הגולה יחול החיוב (שיעלו לארץ אז) האם קטנים שהיו בפסח ראשון וגדלו לפני פסח שני גם חייבים. ואם החיוב רק על אלא שהיו חיים בפסח ראשון או גם על המתים שיחיו בינתיים, וכן בענין טומאה שלא נספיק להזאה שלישי ושביעי וכו'. ועיין שם עוד נושאים באריכות.

קטן שהגדיל באמצע הספירה

הדיון נוגע הלכה למעשה לגבנו לענין ילד שנולד בין פסח לשבועות והבר מצוה שלו בין פסח לשבועות, שאז נכנס לגיל 13 ויום אחד, האם יכול לספור ספירת העומר עם ברכה למרות שאתמול היה קטן, כי הרי סוף כל סוף ויש תמימות או מאחר שמה שספר עד עתה אינם חיוב וא"כ הספירה מעכשיו אינה בגדר תמימות ולא יברך? ורצו הפוסקים לדמות למה שנפסק בשו"ע (סי' תעה, סעי' ה) לאדם שאכל מצה בליל פסח כשהיה "נכפה בעת שטותו" ואח"כ בו בלילה נתפא שחייב לחזור ולאכול מצה "לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצוות", או שנאמר קטן הרי חייב במצוות מדרבנן. עוד נסביר לקמן (ועיין מנ"ח סי' שו מ"ש בזה והביא את ההשוואה הנ"ל מטו"א מסכת ר"ה).

דין תמימות

ראשית נסביר בקיצור שיש שלש שיטות בהגדרת תמימות: בעל הלכות גדולות (בה"ג) אומר: אם לא ספרת יום אחד לא לילה ולא יום, הרי שבליילה שלמחרת לא תוכל להמשיך לספור שהרי כבר אין "תמימות".

רב האי גאון ועוד גאונים חולקים עליו ואומרים שכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה ואע"פ שהחסיר פעם אחת ימשיך לספור בברכה.

ולדעת רב סעדיה גאון: אם שכח ולא ספר בלילה הראשונה שוב אינו סופר אבל אם שכח באחת מן הלילות האחרות ליל יום, יכול לספור עם ברכה. (עיין טור וב"י וב"ח סי' תפט).

היום נשאלתי מה הדין לגבי אדם היודע מתחילת הספירה שבליילה ויום מסויים לא יוכל לספור, כגון שיהיה תחת הרדמה לניתוח וכדו', האם יברך בימים שלפני הניתוח למרות שידע שלא יהיה תמימות שהרי עתיד להחסיר יום אחד, או שגם בימים שלפני הניתוח לא יברך? והשבתי שיברך שהרי שמא יבריא, ויתבטל העיכוב, (ועיין תוס' כתובות עב, ותוס' מנחות סה, ב).

דין קטן בדין "מנוי" לקרבן פסח

המשנה בפסחים (פרק ח, א) אומרת: "יתום ששחטו עליו אפוטרופסין יאכל במקום שהוא רוצה" אומרת הגמרא (שם דף פח): "שמעת מינה יש ברירה, א"ר זירא שה לבית מכל מקום" אומר רש"י (בד"ה: "שה לבית"): "איש בעל הבית יקחנו לכל בני ביתו ואין צריך דעתן". כלומר בעל הבית מחליט בביתו מי יאכל קרבן פסח, ולא צריך לשאול אותם אם הם רוצים בכך ולא צריך שיהא מנוי.

שואלים התוס' (ד"ה: "שה") קשה איך בעה"ב יכול להחליט להאכיל את מי שהוא רוצה ואם יש לו ילד קטן מתחת לגיל 13 הפטור מקרבן פסח איך הוא יכול להאכיל אותו, הרי קרבן פסח נאכל רק למנוי והוא קדשים קלים, ואם תאמר שקטן

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בהר - תש"ס - מאת מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים, חייבין לעשות פסח שני. כמו רבנו הקדוש ומוסיף שם הרמב"ם חידוש גדול: "ואם שחטו עליו בראשון, פטור" - כלומר אם האבא שחט על בנו הקטן בפסח ראשון ומנהו על הקרבן והילד הזה נהיה בר מצוה לפני פסח שני הרי שפטור מלעשות פסח שני.

מחלוקת יסודית בין הכסף משנה למרדכי

שואל הכסף משנה קושיה גדולה: אז מה אם אביו שחט עליו בפסח ראשון, הרי הוא לא היה חייב בכך אז מדוע שיהיה פטור מלהקריב פסח שני כשהוא בר חיוב? ומתוך הכ"מ משם הר"י קורקוס שמכיון שכתוב בתורה שמוטר לצרף קטן בפסח ראשון "ששחטו עליו וממנין אותו, נפטר הוא בכך מן השני" (זה נלמד מגמרא במסכת סוכה מב, ב שדורשת "איש לפי אוכלו" שגם את הקטן מצרפין לחבורה) היינו שהתורה רבתה ואמרה שכאן יוצא מן הכלל וקטן אפי' שהוא לא חייב ולא בר חיובא הוא, לענין קרבן פסח הוא מצטרף, ויכל לאכל ממנו, ולכאורא זה לא כמו תירוצ התוס' (פסחים פח) המובא לעיל. (ועיין לטו"א ר"ה דף כח מה שהקשה על רמב"ם כיצד קטן יכול לאכול מפסח ראשון ויוצא יד"ח ולא מקריב פסח שני אם גדל בנתיים. והשאיר בצ"ע וכן במנחת חינוך המוזכר לעיל). כלומר שאם קטן מקיים מצוה מדרבנן ואח"כ הגדיל לא יוצא יד"ח כי בזמן שקיים את המצוה היה פטור (כעין דין שוטה דלעיל ועיין מנ"ח הנ"ל).

ולעומת זה כותב המרדכי בפ"ב במסכת מגילה, שנשאל כיצד סגי נהור למ"ד שהוא פטור מן המצוות יכול להוציא את ב"ב יד"ח? והסביר (בסי' תשצח) שסומא חייב מדרבנן ומאחר ואפשר שיבריא ויהא פקח ע"כ הוא מוציא אותם בקידוש שהוא מהתורה והביא ראיה ממה שאמרו במסכת ברכות (דף כז ע"א וע"ב) שאדם יכול לקדש מבעוד יום היינו מפלג המנחה ולאכול אז, ובזה יוצא יד"ח של קידוש מהתורה למרות שתוספת שבת זה רק מדרבנן, מאחר ועתיד להגיע הלילה וזה יהא מהתורה. ומרדכי זה מביאו המג"א (סי' רסז, ס"ק א) "כי בשעה שמקדש יבא אח"כ לחיוב דאורייתא" והקשה עליו הרי קטן שאכל לא מוציא אחרים שאכלו בברכת המזון למרות שיבא אח"כ הקטן, כשיגדיל, לחיוב מהתורה. וכתב ע"ז רעק"א שזה מחלוקת בין המרדכי במגילה לכסף משנה בהלכות קרבן פסח הנזכר לעיל. היינו שלדעת המרדכי אם קטן אכל קרבן פסח בראשון אע"פ שזה רק חיוב עליו מדרבנן נפטר מחיוב קרבן פסח שני שהוא מהתורה ואילו לדעת הכסף משנה מדרבנן לא פטור חיוב דאורייתא וכאן שאני שיש פסוק שקטן יכול לאכל קרבן פסח ראשון מדאורייתא. (ומחלוקת זו מוזכרת ברב ברכות מערכת ב, אות ה; וכן במערכת פ, אות א הנזכר לקמן).

וסברת המרדכי הביאה המג"א לענין קידוש בליל שבת מבעוד יום. נכון שיש אומרים שלענין זה פוסקים הלכה כמו ר"י שמפלג המנחה לילה לכל דבר (עיין שיעור בשבוע שעבר באורד) אעפ"כ המג"א הביא דברי המרדכי בחידושו וכן כתב הבא"ח

שאוכל נבלות מעצמו אין ב"ד מצווין להפריש אותו מ"מ לתת לו בידים שיאכל בודאי אסור?! (ולאביו יש חיוב אפי' למנוע ממנו עיין שו"ע סי' שמג, סעי' א) ומתמצים התוס' מה שאסור לתת לקטן לאכול נבלות הוא מכך שכתוב לא תאכלום ונאסר כל מה שאסור, אך אם האב רוצה להאכילו קרבן פסח לחנך אותו למצוות מותר לו לתת לו לאכול.

ועדין לא מובן ההיתר הרי בכל אופן הילד קטן ולא חייב ודין "למנויו" זה מדאורייתא, וחנינוך למצוות הוא רק מדרבנן? אלא משמע מהתוס' ש"למנויו" זה רק מדרבנן ולא מדאורייתא. יש החולקים על כך ולפיהם חזרה הקושיה על ההיתר. ועיין בתוס' גיטין (דף כה, א ד"ה אי אמרת) שהביאו ממסכת נדרים ל"ו שאין צריך שום מינוי, היינו שה לבית אבות לאו דאורייתא ומשמע מדבריהם שזה שנוי במחלוקת, (ועיין למנחת חינוך מצוה ה, אות ב; ועיין לחק"ל יו"ד ח"ג סי' קמ"ה שהאריך במחלוקת זו).

מי חייב בפסח שני

אך הקושיה יותר גדולה. כתוב בפסחים (דף צג): "גר שנתגייר בן שני פסחים וכן קטן שהגדיל (נעשה בן מצוה) בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני, דברי רבי. רבי נתן אומר: כל שזקוק לראשון - זקוק לשני, כל שאין זקוק לראשון - אין זקוק לשני" היינו לדעת ר"נ. מי שחייב בפסח ראשון ולא קיים אותו יהיה חייב להקריב קרבן פסח שני, אך מי שלא היה חייב בפסח ראשון כגון: גר (שהיה עדיין גוי בפסח ראשון) או ילד קטן (שהיה מתחת לגיל 13 בפסח ראשון) לא יהיה חייב בפסח שני. (דרך אגב אנו מזכירים גיל י"ג אע"פ שהגדרת רש"י "הגדיל" היינו הביא שתי שערות. כי אנו אומרים זה רק כדוגמא בלבד).

מסבירה הגמרא שהם חלוקים בכך ש"רבי סבר שפסח שני רגל בפני עצמו הוא", ולכן אם לא הקרבת ברגל הראשון תקריב ברגל השני. אפילו אם לא היית חייב בראשון ואילו "רבי נתן סבר: שני תשלומין דראשון הוא" פסח שני לדעתו הוא רק תשלומין לראשון, ולכן רק אם היית חייב בראשון - תהיה חייב בשני. ולכן לגבי גר שהתגייר וקטן שהגדיל לדעת רבי אע"פ שלא היו ראויים וחייבים בהקרבה בחג ראשון, בכל זאת פסח שני הוא חג בפני עצמו וחייבים להקריב בשני, ואילו לדעת רבי נתן אם בזמן פסח ראשון היה קטן או גוי ופטור מה פתאום שיהיה חייב עכשיו בשני בזמן שזה תשלומין לראשון ואז לא היה חייב.

לפי דברי הגמרא האלה אם יבוא המשיח בעז"ה השבוע הרי שלכאורא למעשה נכנס למחלוקת רבי ורבי נתן. לדעת רבי נהיה חייבים להקריב קרבן בפסח שני, ואילו לדעת ר' נתן מכיוון שזהו תשלומין לראשון ולא יכולנו להקריב בראשון לא נקריב בשני. (ועיין ביו"א הנ"ל שהאריך בזה אם דומה למחלוקת של רבי ור' נתן)

ההלכה נפסקה כדעת רבי וכן פוסק הרמב"ם בהלכות קרבן פסח (פרק ה הלכה ז): "גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני,

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

בהר - תש"ס - מאת מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

עיי"ש. והגמרא אומרת שאם אדם אכל כזית דגן יכול לברך לאחרים.

ומקשה רש"י הרי מסתמא המלך והמלכה וחבריהם אכלו כדי שביעה וכיצד אדם שאכל רק כזית שחייב מדברנן יוציא מי שחייב מהתורה. ותיירץ שחייב מדברנן "נקרא מחוייב בדבר" ומוציא רבים יד"ח. והקשה על זה הרי קטן שאכל חייב לברך מדברנן והוא לא מוציא אחרים יד"ח. ותיירץ שקטן אין חיוב עליו והוא לא בר חיובא מדברנן אלא אביו חייב לחנכו. עיין שם ואח"כ הביא סברת בעל הלכות גדולות שאומר מי שאכל רק כזית שחייב מדברנן אינו מוציא מי שחייב מהתורה.

ועיין לשו"ע (סי' קצז, סעי' ד) שאפי' אם המזמן מברך ומוציא אחרים יד"ח יכול להוציאם אפי' אם הם אכלו כדי שביעה והוא אכל רק כזית. (ועיין לער"ה מה שמקשה על זה) ויתכן ושם איירי שהאוכל כדי שביעה הוא ע"ה ולא יודע לברך וע"כ מוציא יד"ח, (ועיין שם למג"א ס"ק יא; וט"ז ס"ק ג). וא"כ נראה שיש מחלוקת יסודית ועקרונית לכל הנושאים בין התוס' לבין הכסף משנה וכן ביניהם לסברת המרדכי דלעיל. לפי התוס' מה שקטן אוכל קרבן פסח ראשון זה בשביל לחנך אותו, אך הוא לא חייב לאכול, ולכן אם הגדיל (ונעשה בר מצוה) יתחייב בהקרבת פסח שני, למרות שאכל פסח ראשון, שהרי הפסח הראשון היה רק מדברנן ועכשיו מדאורייתא. ואילו לדעת הכסף משנה התורה היא שאמרה שמותר לו להאכיל אותו בפסח ראשון (למרות שהיה קטן) ולכן לא יקריב בפסח שני. אבל בעלמא לא, ואילו לסברת המרדכי מאחר ועתיד להגיע זמן פסח שני אפי' שאכל בפסח ראשון מדין דרבנן יצא יד"ח וזה הסברו לרמב"ם (בקרנן פסח פרק ה, הלכה ח).

הויכוח הוא יותר עקרוני האם אדם שקיים מצוה מדברנן נפטר לאחר מכן מאותה מצוה מדאורייתא לדוגמא: נער שרוצה לקרוא ק"ש או לברך בהמ"ז בליל הבר מצוה שלו, האם יכול להסתמך על ברכות התורה שאמר הבוקר מדברנן בעודו פטור מדאורייתא, או שחייב לחזור ולברך בערב מרגע שנעשה בן י"ג שנים ויום א' שאז חייב מדאורייתא? (מבלי לע"ע להכנס למחלוקת אם ברכת התורה מהתורה או מדברנן ונ"מ לספק אם חייב לחזור).

לדעת הכסף משנה יחזור לברך וכן לדעת התוס' חוזר ומברך ולדעת המרדכי חיוב מדברנן שאפשר שיבא עוד זמן שיתחייב מהתורה הוא פטור ויצא יד"ח בברכה שבירך בבוקר. (אנחנו מציעים לחומרא שיברך ברכות התורה בלי שם ומלכות ורק יהרהר).

יש עוד חקירה מעניינת שמביא רעק"א (בסימן קפו) לגבי קטן שנעשה בר מצוה שאכל מבעוד יום ושבע וברך ברהמ"ז ולאחר מכן בלילה הוא עדין שבע, האם יצטרך לחזור ולברך בהמ"ז לפי שחיובו כעת מדאורייתא, או שיצא ידי חובה בבהמ"ז מדברנן שברך לפני השקיעה? ונשאר בצ"ע היינו שזה תלוי לדעת הכס"מ חייב לברך ולדעת המרדכי אינו חייב לברך.

בפרשת בראשית (שנה שניה אות יג), שאפשר לקדש ולאכל בע"ש אחרי פלג המנחה (כפסק השו"ע בס' רסז) והטעם שתוספת שבת מדברנן. ומאחר ובעת שהוא מקדש יבא אח"כ לידי חיוב מהתורה יוצא יד"ח "וכן נהגו העולם בזה בכמה מקומות לקדש מבעוד יום" (ועיין למנ"ח סי' שו שהסתמך על המרדכי הנ"ל לחייב קטן שהגדיל. והתימא שלא הזכיר את התוס' ואת כסמ הנ"ל).

הוצאת ידי חובה ע"י פטור

בערב שבת אדם שבא לזכות את החולים בבית חולים ומקדש להם לאחר פלג המנחה ולפני השקיעה ואח"כ הם אוכלים, ווהוא לא קיבל עליו שבת ונוסע לביתו להתרחץ ולהתפלל מנחה. היינו אדם שלא קבל שבת אם הוא מוציא יד"ח בקידוש של ליל שבת שהוא מהתורה אדם שקבל שבת.

בזה חקר רעק"א (בהגהותיו לסי' רסז) כי אפשר שהוא אינו בר חיובא, ולא מוציא מי שחייב (כמו שכן עיר לא מוציא בן כרך) או שמאחר ואדם זה יכול עתה לקבל עליו שבת הרי הוא בר חיובא, והשאיר זה בצ"ע. ולכאורא ממה שכתבנו בשבוע שעבר שהסברה שיכול לקדש מבעוד יום שזה לדעת רבי יהודה שמפלג המנחה יכול לקבל שבת. אך המרדכי אומר אחרת: גם לדעת מי שאומר שתוספת שבת היא מדברנן, אעפ"כ יוצא ידי חובה בקידוש, כיון שבשעה שמקדש יבוא אח"כ לידי חיוב דאורייתא כלומר גם אם עכשיו אתה מקדש מדברנן כשיגיע זמן קידוש מדאורייתא לא תצטרך לחזור על הקידוש, ויתכן וספקו של רעק"א לשיטת הכסף משנה אדם שקיים מצוה מדברנן זה לא פוטר אותו מלקיים את המצוה שוב מדאורייתא, או שיש לחלק ולאמר שגם לדעת המורדכי יש להסתפק מכיוון שזה שלא קבל שבת אינו בר חיובא אפילו מדברנן.

הבן איש חי (שנה שניה בראשית יג) מביא את מחלוקת המרדכי והכסף משנה וכתב: נהגו העולם בזה בכמה מקומות לקדש מבעוד יום, והמחמיר לקדש בודאי לילה תבוא עליו ברכה, היינו שסומכין על סברת המרדכי, ואפשר בצירוף סברת הב"י שסומכין לענין זה על סברה ר' יהודה.

מי שאכל כזית האם יכול להוציא ידי חובה את מי ששבע

בגמרא במסכת ברכות (דף מח) מסופר שינאי המלך בעלה של שלומציון המלכה היה שונא לחכמים והרג את כולם חוץ משמעון בן שטח (שאחותו שלומציון המלכה החביאה אותו) ועשה המלך סעודה ולא היה מי שיברך (עיין לצל"ח מה שמקשה וכי ע"ה היה ינאי? ועיין לבן יהוידע מה שמסביר בזה שרצה אורח שיברך ברכת האורחים, או אפשר שרצה שיגיד להם ד"ת על השולחן עיי"ש) והצטער שהרג את כל הרבנים אמרה לו אשתו אם אביא לך חכם לא תהרגהו? ולאחר שנשבע, הוציאה את אחיה שמעון בן שטח והושיב אותו בין המלך למלכה ועשה לו כבוד ובקש ממנו שיברך ברכת המזון ויעשה זימון. אמר לו רבי שמעון בן שטח הכיצד אני אומר נברך "שאכלנו" הרי לא אכלתי, אומר ברוך שאכלו ינאי וחבריו, וכי

קול צופיך

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמַּקּוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בהר - תש"ס - מאת מאת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

סיכום הדין לגבי קטן שהגדיל בעומר

נחזור לענין קטן שהגדיל בעומר אם יכול לברך משהגדיל או שחסר כאן תמימות? כתבנו לעיל שלא כולם סוברים שבעיני תמימות ואם החסיר יום אינו יכול לברך. אלא שזה תלוי במחלוקת ומרן כתב מדין סב"ל להחמיר שלא יברך, ויספור בלא ברכה. כלומר שלענין ברכה לא יברך אבל לספור חייב כי יש מ"ד שכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא. ועיין לבא"ח בספרו אורח חיים שטוב שיאמר לאדם אחר שיברך ויכוין להוציא אותו בברכה. או שיברך בלי שם ומלכות והינו לספור חייב, ברכה סב"ל.

אעפ"כ כתב שו"ע (שם סעי' ח) שאם הוא מסופק אם ספר לילה ויום מותר לספור בלילה שלאחריו עם ברכה. ומקור דין זה הוא מתרומת הדשן סי' לו ושם כתב מכיון שלדעת הרמב"ם ספירת העומר דאורייתא וע"כ כשמסופק חייב לספור, כי הוא ספיקא דאורייתא וע"כ חייב לברך. (ועיין במח"ב סי' ז שלדעתו אפילו אם יש שלושה ס"ס לא יברך, ושלמי ציבור דף מה שלא אומרים ס"ס בענין ברכות ומדוע כאן אנו אומרים ספק ספר ספק לא ספר וא"ת שלא ספר שמא הלכה שלא בעיני תמימות וא"כ הוי ס"ס. ומדוע מברך הרי לדעת מרן ספירת העומר היום לדעת רוב פוסקים מדרבנן).

לקושיא זו יש הרבה תשובות ונזכיר שתיים מהן: אחת, שמכיון שרוב הפוסקים סוברים שבכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא, החמירו שלא יברך רק אם בודאי לא ספר אבל בספק פוסקים כדעת רוב הפוסקים שלא בעיני תמימות. וי"א הטעם הוא שנהגו לברך בס"ס בעומר וע"כ לא אומרים נגד מנהג - סב"ל מאחר ומעלת ספירת העומר יש לה חשיבות מיוחדת.

נכון הוא שלדעת פרי הארץ (ח"ג סי' א והביאו ברכ"י סי' תפט, אות כ) קטן שהגדיל בעומר לא ימשיך לברך אך כתב עליו פ"ת שם שזה איירי שקטן לא התחיל לספור רק משהגדיל אבל אם התחיל לספור יכול להמשיך ולספור (עיין לכה"ח סי' קצד; ולערוך השולחן סי' טו ועוד אחרונים). ומאחר שכתבנו לעיל מחלוקת בין הכס"מ למרדכי ולדעת המרדכי אם אדם התחיל מצוה מדרבנן ועתיד להתחייב בה מדאורייתא יוצא יד"ח. ומאחר שיש מחלוקת אם בעיני תמימות או שכל יום חיוב ומצוה בפני עצמה ולצרף סברת העה"ש שם שעצם דין "תמימות" חידוש הוא "הבו דלא לסיף עלה" ואם כן עדיף קטן שהגדיל והתחיל לספור בקטנותו מס"ס. ולפיכך יכול להמשיך ולספור עם ברכה (ועיין מנ"ח שם ולהר הצבי ח"ב סי' עו).

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

ואעפ"י שרעק"א לא כתב זאת בפירוש נראה שזה הוא הספק שלו.

אומרים משם החזו"א כתוב: "ואכלת ושבעת" ובהמ"ז היא על מה על שעת האכילה אם אז שבעת ולא על השביעה של אח"כ ולכן אינו חייב לברך שוב. (עיין חזו"א ברכות סי' כח).

ועין לרב ברכות (ערך פ, אות א) שהאריך בזה אם קטן קיים מצוה בקטנותו וגדל אם הוא חייב לחזור ולקיים את המצוה והוא דן שם בקטן שפדה את עצמו לפני שהגדיל אם חייב לחזור ולפדות עצמו כשיגדיל. והביא באורך בנושא הזה והזכיר את המחלוקת בין הכס"מ למרדכי. וכן הוא דן שם אם קטן קבע מזוזה בחדרו (לפי שו"ע יו"ד סי' רצא, סעי' ג) והגדיל אם חייב לעקור את המזוזה או לא. וכן אדם שלא היה חייב במזוזה ואח"כ קנה את המקום והתחייב, אם החיוב לקבוע מזוזה בזמן החיוב או שתהא מזוזה קבועה? וכן הביא את חקירת החק"ל באדם ששכר דירה בחו"ל שהדין הוא שפחות מלי יום - פטור, יותר מלי יום - חייב. אם קבע תוך לי יום האם יחזור ויוציא ויקבע שוב, עיי"ש.

ועיין לדרכי משה המובא בשו"ע (סי' נג, סעיף ג) מה שכתב בשו"ע שנהגו שקטנים עולים להיות ש"צ במוצאי שבת כי אין שם קדושה וחזרה שמוצאים אחרים יד"ח. וכתב שם הרמ"א משם מהרי"ל שאם היה ילד שבליל שבת יגיע לגיל בר מצוה אינו יכול להתפלל ולהוציא אחרים יד"ח בערבית של ליל שבת שמתפללים מפלג המנחה מבעוד יום היינו אע"פ שאחרים מתפללים, הוא עוד לא הגיע לגיל בר מצוה עד שיהא לילה ודאי (עיין שם במג"א סי' ק"ג; וט"ז סי' קו).

והקשו משמע שלאחרים לא יוציא יד"ח אבל לעצמו מותר להתפלל לפני ליל י"ג והסבירו כסברת המרדכי. (ועיין שם במג"א בענין מחלוקת מתי ילד מגיע לגיל בר מצוה, ביום י"ג בערב בלילה או אחרי שיגמר י"ג ויום אחד, או מעת לעת אם נולד בצהרים אז בעיני י"ג שנים ועד הצהרים שלאחריו (עיין בכנה"ג המחלוקת). ועיין דבר שמואל סי' ק"כ מה שפסק. ועיין למהר"ם בן חביב בר"ה כ"ח בספרו יום תרועה שלמ"ד דבעיני זמן שנולד בו אם נולד ביום ר"ה בצהרים ושמע תקיעת שופר בבוקר אם יצא יד"ח כי אז לאותו מ"ד היה חייב בבוקר רק מדרבנן ועיין מה שכתב עליו רעק"א שם).

ועיין לבא"ח פ"ר חוקת אם אדם אכל כדי שביעה ואח"כ הסתפק אם בירך ברהמ"ז שמהדין חייב לברך ומדין סב"ל מברך רק ג' ברכות ראשונות בלא ברכת הטוב והמטיב. ועיי"ש אות י' שאם אדם אכל כדי שביעה וברך ברהמ"ז ולאחר שעה אכל כזית פת ועדיין הוא שבע ואח"כ נסתפק אם בירך ברהמ"ז אם הולכים בזה לפי המציאות עכשיו שהוא שבע וחייב לברך מדאורייתא או לפי כמות האכילה שאכל עכשיו ואינו חייב מדאורייתא ולכן אם נסתפק לא יחזור, עיי"ש.

